

AFGHANISTAN B

LIVET BAG KRIGEN

Klaus Ferdinand & Asta Olesen
1966 (1975, 1980)
Ny indsamling og revision ved Kristian Dall 1998-2000
Revideret af UNESCO Samlingerne 2012

Seneste opdatering: september 2017

Hent den nyeste version af denne samlingstekst og en liste over
samlingens genstande på unescosamlingerne.dk

Indhold:

Lærervejledning	2
Generel introduktion til Afghanistan	10
Geografi og demografi	10
Etniske grupper	11
Baggrunden for situationen i Afghanistan omkring år 2000	14
Afghanistan i en regional sammenhæng	17
Forholdet mellem land og by	19
Kultur	21
Afghansk tidslinje	24
Interview med Mohammed Younus	29
Børns dagligdag	31
Det afghanske køkken	35

Lærervejledning

Samlingens historie og udvikling

Afghanistan-samlingen er en af de første UNESCO Samlinger, der blev etableret. Samlingen er oprindeligt fra 1966 og blev skabt på baggrund af etnograf Klaus Ferdinands mangeårige arbejde i og med Afghanistan. Klaus Ferdinand var første gang på feltarbejde i Afghanistan 1953-55. I 1957 blev Ferdinand den første leder af De Etnografiske Samlinger på det daværende Aarhus Museum, og i 1963 stiftede han ligeledes universitetsfaget etnografi på Aarhus Universitet.

Under Klaus Ferdinands mangeårige ledelse blev samlingen opdateret flere gange på baggrund af nye feltarbejder i Afghanistan, hvor etnograf og medindsamler Asta Olesen deltog sammen med andre etnografistuderende og senere Afghanistan-eksperter som Gorm Pedersen, Birthe Frederiksen og Inger Boesen.

I 1998 blev Afghanistan-samlingen suppleret med nye indkøb og fotografier fra både Afghanistan og flygtningelejrene i den pakistanske grænseby Peshawar, hvor mange afghanske flygtninge bor. Dette arbejde blev varetaget af etnograf Kristian Dall og fotograf Hans Christian Jacobsen med glimrende assistance af den lokale medhjælper, Naimullah.

I 2011 og 2012 har UNESCO Samlingerne foretaget en gennemgribende revidering af samlingen. Dette er ikke sket på baggrund af nyt feltarbejde, men for at gøre samlingen mere overskuelig. Samlingen er blevet reduceret til fem kasser. En del genstande er taget ud, primært dubletter og slidte genstande, og samlingens helhed og tematiske sammenhænge er bibeholdt. Samtidig er en del ældre litteratur taget ud, mens enkelte nyere bøger og hæfter er vedlagt samlingen, så brugerne kan få en opdateret introduktion til Afghanistan. Selve samlingsteksten, som er skrevet af Kristian Dall i år 2000, er bibeholdt. I lånermappen er desuden vedlagt ældre artikler af Asta Olesen, Gorm Pedersen mfl., som er skrevet i forbindelse med samlingen. En del af materialet i lånermappen er opdateret af UNESCO Samlingernes studentermedhjælp Samir Yaqoubi, der kom til Danmark fra Afghanistan i 2008.

I forbindelse med denne revidering er samlingen omdøbt fra 'Dagligliv' til 'Livet bag krigen'.

Livet bag krigen

Samlingen giver i sin helhed en god baggrund til kulturelle forhold og samfundsmæssig udvikling i Afghanistan fra 1960'erne og frem. Afghanistan har været plaget af uro og krig i mange årtier. Før den NATO-ledede invasion i Afghanistan var der borgerkrigen i 1990'erne, hvor Taliban-bevægelsen opstod, og før det Sovjetunionens invasion og krigen 1979-1988. Denne krig kom som følge af interne stridigheder mellem forskellige grupperinger, især islamiske over for kommunistiske, i Afghanistan i 1960'erne og 1970'erne. For at belyse denne historie har vi i 2012 valgt at beholde noget af den ældre litteratur (fx bogen **Mellem Mekka og Moskva** fra 1980) og samtidig supplere med nyt (fx bogen **Afghanistan og Taleban** fra 2010). Disse bøger kan give læreren baggrund til Afghanistans nyere historie og kan efter skøn også bruges af ældre skoleelever.

Bogen **Afghanistan og Taleban** er skrevet af den verdenskendte norske etnograf Fredrik Barth på baggrund af hans livslange forskning i Afghanistan. Den bliver bl.a. udleveret til norske soldater som forberedelse på at blive udsendt til Afghanistan. Endvidere har vi vedlagt to nye hæfter: Dels et hæfte i serien **Lande i Lommeformat**, der giver en nyere og kortere generel introduktion til Afghanistan, og dels magasinet **Zapp** med et særnummer om Afghanistan. Nummeret er lavet af Mellempøbeligt Samvirke i 2010 som et undervisningstilbud om Afghanistan beregnet til 7.-10. klasse. Nummeret kan i øvrigt bestilles i classesæt på:

<http://dkiafghanistan.um.dk/da/undervisning/7-10-klasse/>.

Materiale:

Samlingen indeholder:

238 genstande fordelt på 5 kasser - heraf 22 små og store fotostater.

1 lånermappe med:

- Baggrundstekster til samlingen
- Pakkelister
- Genstandslistor
- Cd med 3 billedserier (i alt 195 billeder og dertil hørende billedtekster)
- Cd'er med musik og højtlesning
- 1 DVD-film (bøger og hæfter ligger blandt genstandene).
- Rollespil
- Madopskrifter
- Børnelege
- Tøj (fotos, anvisninger)
- Ordsprog, tappa (hjertesuk) og små fortællinger

UNESCO Samlingernes hjemmeside - www.unescosamlingerne.dk - indeholder samme genstandsliste og samlingstekst, som findes i lånermappen, så flere brugere kan tilgå materialet samtidigt. Endvidere er der en database, hvor man kan søge de enkelte genstande samt et uddrag af genstandsteksten.

Desuden kan man finde relevante informationer på www.moesmus-afghanistan.dk, som supplerer samlingen vældig godt og er udarbejdet af antropologer fra Moesgaard Museum.

Her findes endvidere masser af inspiration til undervisningen om emnerne:

- Krigens konsekvenser
- Meget andet end krig
- Kvinder i Afghanistan
- Krig og konflikt
- Det skrøbelige demokrati
- Film, bøger og links

Under alle temaer er der idéer og inspiration til forskellige aktiviteter. Desuden er der aktiviteter med: Mad i Afghanistan, Arbejd med billeder og Lav en udstilling.

Materialet på denne side er primært målrettet 7. – 10. klasse, men kan også bruges i gymnasiet og lignende. Det anbefales at inddrage materialet i forbindelse med undervisning i samfundsfag, geografi og historie. Emnerne på siden er målrettet folkeskolens fællesmål.

Det tilgængelige materiale på moesmus-afghanistan.dk kan bruges selvstændigt eller sammen med UNESCO samlingerne: Afghanistan A og B.

Samlingens idé

Kristian Dall og Klaus Ferdinand (2000)

Samlingen hensigt er at formidle den kulturelle og religiøse virkelighed, som mennesker i Afghanistan må forholde sig til. Men samtidig har vi naturligvis ambitioner om, at eleverne gennem arbejdet med samlingen kan identificere sig med de levede liv, der aldrig kan reduceres til at være produkter af traditioner og religion. Videnssystemerne anviser blot normer og adfærd, som mennesker må forholde deres oplevelse af virkeligheden til. Hovedvægten i samlingen er derfor lagt på beskrivelsen af dagligdagen, som man kan møde den i Afghanistan.

Da materialet spænder over alt fra ganske almindelige hverdagsting til tekstmateriale om abstrakte politiske og religiøse forhold, håber vi, at samlingen vil kunne anvendes

på mange forskellige klassetrin. Det synes derfor også oplagt, at samlingen kan anvendes til tværfaglige emneområder.

Didaktiske overvejelser:

Arbejdet med en UNESCO-samling kræver, at læreren/lærerne aktivt er med til at fortolke undervisningsmaterialet og bestemme den vinkel, man vil lægge i sin undervisning. Det følgende er derfor blot overvejelser, som vi fra UNESCO Samlingerne har gjort om, hvordan materialet kan anvendes.

Genstande:

Samlingen åbner mulighed for, at man kan diskutere de forskellige genstande hver for sig ud fra genstandslisten. Med baggrund i genstandslisten kan man fx forsøge at kategorisere genstandene i forhold til forskellige modsætningspar (mænd/kvinder - voksne/børn - religiøse/ikke-religiøse) eller i forhold til deres funktion (skole/leg/hjemmet etc.).

Man kunne også bede eleverne vælge hver deres genstand og derefter fortælle om den (materiale, anvendelse, alder - hvordan de oplever den).

I samlingen er der endvidere vedlagt oplæg til **rollespil**, der tager udgangspunkt i brug af genstandene (vil man forsøge at udvikle sit eget rollespil, kan man hente inspiration til scenografien i billedserierne og fotostaterne).

Endelig er der også mulighed for at anvende tingene til at bygge en bazar. Man kan inspirere eleverne med billedserierne, og derefter give dem til opgave at stille genstandene op som i en bazar. Salget i bazaren er kendetegnet ved, at butikkerne er meget specialiserede i at sælge bestemte produkter (fodtøj, skoleartikler, husholdningsartikler, legetøj etc.).

Billedserierne:

Der indgår tre billedserier i samlingen:

Billedserien **Flygtningeliv**, der er lavet sådan, at den kan vises uden for mange kommentarer. Serien viser mange mennesker, og vil derfor måske lettere fængsle yngre elever.

Billedserien **Vinter i en afghansk landsby**, der også er forholdsvis let tilgængelig.

Billedserien om **Afghanistan generelt**, der er noget tungere, og som måske egner sig bedst til ældre klasser.

Samlingens billedmateriale kan fx lægge op til, at eleverne skriver et lille essay om et billede, de har set i samlingen (fotostat, et fotografi i artikelsamlingen eller et fra billedserierne).

Film:

Der er vedlagt en dvd med en film i samlingen. Filmen **Mændene i Deh Hamza** er lavet af Kristian Dall i forbindelse med indsamlingen i 1998. Filmen er meget informationsmættet og givetvis bedst egnet til de ældre klasser.

Siden 2000 er der blevet lavet en række danske film og dokumentarer om Afghanistan, ikke mindst om den danske deltagelse i krigen. Blandt disse er **Armadillo** (Janus Metz, 2010) og **Den Hemmelige Krig** (Christoffer Guldbrandsen, 2006) de mest kendte. Begge film egner sig også bedst til de ældre klasser og som oplæg til diskussion om krigen i Afghanistan og Danmarks deltagelse i krigen. Begge film kan streames fra filmstriben.dk, og til 'Den Hemmelige Krig' kan også hentes undervisningsmateriale på samme side.

På youtube.com kan man finde filmen: **Den italienske læge** fra 2014 (18:48 min.)

<https://www.youtube.com/watch?v=o5BDdbIBTdk&t=911s>

Den handler om en af krigenes konsekvenser - nemlig, hvordan ofre fra minesprængninger, der har mistet lemmer, får hjælp på Røde Kors' Ortopæiske Center i Kabul. Her får de kunstige ben og rådgivning i at komme videre i livet og blive integreret i samfundet igen med disse nye lemmer. Filmen kan bruges sammen med de 12 små fotostater (Afg.B 410 – 421), der viser billeder af børn på hospitalet, børn med proteser, miner mv. - til at beskæftige sig med en af krigenes alvorlige følgevirkninger for børn og voksne.

På filmstriben.dk kan man også finde filmen **Afghan Muscles**, der er lavet af etnograf og filminstruktør Andreas M. Dalsgaard i 2006. Den prisvindende dokumentar handler om en gruppe unge mænd, der er bodybuildere. Bodybuilding er den mest populære sport i nutidens Afghanistan, og filmen viser et billede af landet og unges vilkår, som er mere nuanceret end krig alene. Filmen varer 58 minutter.

På EMU-portalen kan man bl.a. finde filmen **Kabul-Skønhed**, der er lavet af etnograferne Erna Andersen og Esben Hansen i 2005. Filmen handler om to kvinder i Kabul, der åbner deres egen skønhedssalon for at skabe nye muligheder for kvinder i Afghanistan. Filmen varer 12 minutter.

Samlingens tematikker

Samlingens genstande, billedserier, film og tekstmateriale giver mulighed for at arbejde med en lang række forskellige tematikker, fx:

- Krigen i Afghanistan (politiske, historiske og regionale forhold).
- Fremstillinger af krigen i Afghanistan
- Historie. Undersøg for eksempel, hvad en 'mujahedin' og 'taleban' er for noget - og hvilken rolle har de spillet i landets historie. Eller find svar på hvorfor Sovjetunionen invaderede Afghanistan? Og hvorfor USA og den vestlige koalition invaderede landet i 2001? - Hvem er Ahmed Shah Massoud? - Mullah Omar? – Hamid Karzai? Hvornår blev Afghanistan et muslimsk land? - Beskriv situationen i Afghanistan nu – etc.
- Opiumsproduktion i Afghanistan.
- Kønsroller i Afghanistan.
- Afghansk stammetradition (hvad betyder fx 'pashtu', 'pashtunwali' og 'purdah')
- Islam i Afghanistan (højtider, daglig praksis, profeten Mohammed)
- Børn i Afghanistan (arbejde/lege – se tekst og lege i lånermappen)
- Afghanske eventyr og digte – og sammenlign med vores
- Lav afghansk mad (se opskrifter nedenfor)
- Lav rollespil - Prøv at lade nogle elever klæde sig ud i tøj fra samlingen, de udvælger et par relevante genstande som rekvisitter og lad dem læse rollespillet. Efterfølgende kan de opføre rollespillet som et lille teaterstykke for klassen.
- Beklædning (hvad siger tøjet om den person, der bærer det)
- Flygtninge

En del af denne opgave kunne bestå i selv at opsøge mere information på internettet og på biblioteker.

Efter at have arbejdet med emnet et par dage kunne grupperne fremlægge deres resultater - gerne ved at inddrage de genstande, de synes, som relaterer til emnet.

Et stykke hende i arbejdet med samlingen kunne man endvidere anspore eleverne til at begynde at sammenligne deres nye viden om Afghanistan med erfaringer fra en dansk dagligdag. Man kunne diskutere:

- Hvordan vi forholder os til religion og tradition i Danmark?
- Hvad bestemmer vores opfattelse af rigtigt og forkert?
- Kønsroller i henholdsvis Afghanistan og Danmark.

En god måde at nuancere diskussionerne kunne være at bede eleverne om at nævne fem gode ting og fem dårlige ting ved måden, man gør tingene på - både i Afghanistan og Danmark.

Eksempel - Afghanistan:

Man har en fast placering i verden i kraft af sin familie og gennem sin tro. Til gengæld er individet pålagt mange restriktioner - især kvinderne, der kan risikere at skulle leve sammen med en ondskabsfuld mand og/eller svigermor!

Ingen ensomhed, (næsten) ingen forurening, mange miner og ikke mange skoler.

I samlingen er der endvidere vedlagt en tekst om det afghanske køkken, som indeholder tre opskrifter på afghansk mad. Derudover er vedlagt en engelsk bog med flere afghanske madopskrifter. Ud fra disse opskrifter er det muligt at afprøve det afghanske køkken.

Internetsider om Afghanistan:

(opdateret 2012)

1. <http://www.afghan-web.com/>
En side på engelsk om afghansk kultur.
2. <http://afghansite.net> – en engelsksproget side, hvis formål det er at skabe et netværk for afghanere over hele verden, og hvor man foruden at læse om Afghanistan kan streame tv og musik samt se billeder af afghanere og fra Afghanistan uploadet af brugerne.
3. <http://dkiafghanistan.um.dk/>
Udenrigsministeriets side om det danske engagement i Afghanistan siden 2001, som også rummer landefakta, tidslinje, introduktion til Afghanistan og undervisningsmateriale – blandt andet magasinet Zapp, som i 2010 udgav et særnummer om Afghanistan. Nummeret kan bestilles i gratis klasesæt på siden, hvor en pdf-version også kan downloades (vedlagt i samlingen, se AFG. B 347).

Efter arbejdet med samlingen:

Vi opfordrer brugerne til at skrive kommentarer om og forslag til brugen af samlingen og vedlægge lånermappen underfanebladet: fra lærer til lærer.

God fornøjelse!

Generel introduktion til Afghanistan

Kristian Dall (2000)

(For opdaterede landefakta, se f.eks. <http://dkiafghanistan.um.dk/> eller <http://www.globalis.dk/Lande/Afghanistan> og se 'Lande i lommeformat' (AFG.B 345 i samlingen) for en nyere introduktion).

Geografi og demografi

Afghanistan ligger i det område vi kalder Centralasien. I dag er Afghanistan omgivet af staterne: Iran, Pakistan, Turkmenistan, Usbekistan, Tadsjikistan og Kina. Afghanistan er et bjergrigt land og har ingen kyststrækninger.

Afghanistan er med et areal på 650.000 km² ca. 15 gange større end Danmark.

Det anslås, at der bor knap 20 og 22 millioner (i 2016: 32 mio Globalis) mennesker i Afghanistan.

Langt hovedparten af befolkningen bor på landet. En lille del af befolkningen i Afghanistan lever som nomader. I takt med årstidernes skiften vandrer de langs de samme ruter år efter år, for derved hele tiden at kunne finde græsning til deres husdyr.

Store byer:

De største byer i Afghanistan er: Kabul er hovedstad; Kandahar i syd, Herat i vest, Mazar-i-Sharif i nordvest, og Jalalabad i øst.

Klima:

Afghanistan har tempereret fastlandsklima de fleste steder. Desuden er klimaet præget af de store højdeforskelle.

Det betyder at der kan være meget store forskelle på vejret forskellige steder i landet. De varmeste egne er dalområderne i øst, der grænser op til Pakistan, mens de koldeste områder naturligvis findes i det centrale bjergmassiv.

Kabul er beliggende på en højslette i 1800 meters højde. Således ligger byen på vejen fra dalområderne i øst mod bjergene i det centrale Afghanistan.

Landets beliggenhed har også stor betydning for nedbøren. Afghanistan påvirkes af den indiske monsun, og størstedelen af nedbøren falder om foråret. Da smeltevandet fra bjergene endvidere når lavlandsområderne om foråret, er det ofte en våd årstid med stor betydning for agerbruget.

Landbrug:

Selvom 85 % af befolkningen lever af landbrug, er det kun 10 % af landet, der kan opdyrkes. Hovedparten af landbrugsjorden dyrkes som tørlandbrug. Her kan man kun dyrke én afgrøde om året. Oftest hvede eller byg.

Det kunstvandede landbrug foregår ved, at man enten afleder vand fra floderne direkte til sine marker, eller ved at man finder højtbeliggende grundvand i bjergsiderne og derefter fører vandet ned til landbrugsjorden gennem underjordiske vandkanaler, de såkaldte 'karez' (se tegning af princippet i karezerne i appendiks A)

På de kunstvandede marker kan der høstes en eller to afgrøder om året.

De hyppigste afgrøder er: Hvede, ris, majs, bomuld, sukkerrør, sukkerroer, frugt, citrusfrugter, druer, mandler, melon, bananer og nødder.

Naturligvis er udbuddet af afgrøder afhængigt af det lokale klima.

Foruden de her nævnte afgrøder bliver der også dyrket mange valmuer. Valmuen bruges til fremstilling af opium, der forarbejdes til heroin. Man regner med, at Afghanistan producerer omkring 2/3 af den rå opium, der ender som heroin i Europa.

Husdyr:

De vigtigste husdyr i Afghanistan er: Geder, får, kvæg, kameler, æsler og - i de nordlige områder - heste. Derudover har man vagthunde og jagthunde – de såkaldte afghanske mynder.

Desuden er det ikke unormalt at holde fugle i bur. Fuglene værdsættes – som herhjemme – for deres kvadder og sang.

Etniske grupper

Den afghanske befolkning udgøres af en lang række etniske grupper. Det etniske tilhørsforhold betyder naturligvis meget for folks selvforståelse, og det afspejles i en lang række praksisser. Alligevel kan man ikke sige, at det etniske tilhørsforhold alene er afgørende for folks selvforståelse.

Selv om Afghanistan aldrig har været en velfungerede nationalstat, så har de sidste hundrede års politiske udvikling, bevirket at alle afghanere føler et stærkt tilhørsforhold til deres fædreland.

Når det er sagt, kan vi fortsætte med en kort redegørelse for de forskellige etniske grupper i Afghanistan.

For størsteparten af de etniske gruppers vedkommende forholder det sig sådan, at deres traditionelle tilhørsområde strækker sig ud over staten Afghanistans grænser og ind i nabostaterne. Eksempelvis bor der usbekere både i Afghanistan og i Usbekistan, pashtunere findes både i Afghanistan og Pakistan og en gruppe som

baluch findes i både Afghanistan, Pakistan og Iran (et kort over de etniske gruppers geografiske placering i Afghanistan kan ses i lånermappen).

Pashtunere:

Denne gruppe består af ca. 10 millioner mennesker, og er således den største enkeltgruppe i Afghanistan. Hovedparten er bofaste, men blandt pashtunerne finder vi også den største gruppe af nomader.

Pashtunerne har en stærk stammeorganisation med et net af undergrupper (afstammingsgrupper). Dette har stor betydning for det politiske spil, hvor pashtunerne traditionelt har været den dominerende gruppe. Kongedynastierne har alle været pashtunere.

Pashtunerne har siden det 18. århundrede haft den militære magt, og siden 1940'erne har de i stigende grad fortrængt bl.a. tadjikker fra positioner indenfor den økonomiske og administrative sektor.

Taliban-militsener næsten udelukkende en pashtunsk milits (om pashtunsk levevis – se afsnittet 'Pashtunwali' nedenfor).

Pashtunerne taler Pashtu, og næsten alle pashtunere er sunni-muslimer.

Tadjikker

Tadjikkerne er en rent bofast befolkningsgruppe på 5-6 millioner mennesker. De er fremherskende i byerne samt i de nordlige og vestlige dele af landet. I modsætning til pashtunerne har de ingen stammeorganisation, hvilket åbner mulighed for en lettere tilpasning af fremmede.

Tidligere var tadjikkerne dominerende indenfor handel og administration.

Tadjikker taler dari - en afghansk dialekt af persisk. Nogle tadjikker er sunni-muslimer, mens andre tadjikker bekender sig til shia-islam.

Hazara

Denne befolkningsgruppe på ca. 2 millioner er den eneste større gruppe, der er shia-muslimer (mens hovedparten af resten af befolkningen er sunni-muslimer). De bebor området Hazarajat i Afghanistans centrale højland. De er traditionelt bofaste agerbrugere og har tillige ofte en dyreavl baseret på 'sæterdrift'. Jordmangel i det bjergrige højland har imidlertid ført til, at hazara'er i stadig stigende grad er flyttet til Kabul.

Hazarajat var selvstændigt helt frem til 1892 og blev først på dette sene tidspunkt erobret og underlagt den afghanske kongemagt. Der blev dengang erklæret 'hellig krig' mod hazara'erne på grund af deres forskellige opfattelse af islam. Dette medførte bl.a. at de efter nederlaget udgjorde den mest ringeagtede gruppe i Afghanistan. De udfører stadig det hårdeste og dårligste arbejde i Kabul og de andre større byer.

Siden Taleban dukkede op på den politiske arena i 1994, har hazaraerne til stadighed stået i opposition til den pashtunske milits. Der verserer således rygter om, at Talebans leder, den enøjede mullah Omar, skulle have betegnet hazaraerne som hedninge. Dette muliggør, at kampen mod hazaraerne igen kan begrundes som en hellig krig. De fleste steder i landet hersker der således en spændt atmosfære mellem hazaraer og Taleban.

Hazaraer taler Dari og er shia-muslimer.

Usbekere

Usbekerne udgør ca. 1 million mennesker. De har en nomadisk baggrund, men er i dag overvejende bofaste agerbrugere. De var tidligere organiseret i emirater med den politiske og økonomiske interesse rettet mod nord - mod de centralasiatiske handels- og magtcentre Bokhara og Samarkand.

Sovjet-revolutionens gennemførelse i Centralasien forårsagede, at en del usbeker (og turkmener) i 1920'erne flygtede til Afghanistan.

Usbekere taler usbekisk, der er et tyrkisk sprog. De fleste usbeker er sunni-muslimer.

Turkmenerne

Turkmenerne i Afghanistan udgør ca. 500.000. De er nomader, halvnomader og bofaste i forskellige grader. Ligesom usbekerne var også turkmenerne tidligere orienteret mod de gamle centre i nord, og de havde ikke meget at gøre med folk på den sydlige side af Hindu Kush-bjergene.

Det er blandt usbekerne (og specielt turkmenerne), man knytter de kendte røde afghanske tæpper til. Tæppenavne som Tekke, Yomud og Salor er i virkeligheden turkmenske stammenavne.

Turkmenere taler turkmensk, der er et tyrkisk sprog. De fleste turkmenere er sunni-muslimer.

Baluch

Der er måske op mod 150.000 baluch i Afghanistan. De bor spredt i det nordvestlige og vestlige Afghanistan samt i de sydlige lavlandsområder, der grænser op til provinsen Baluchistan i Pakistan.

Som blandt pashtunerne finder vi også både nomader og bofaste baluch.

Baluch taler baluchi, der er et iransk sprog, og er sunni-muslimer.

Nuristanere

Nuristanere bor i små landsbysamfund i snævre, svært tilgængelige dale. De lever af agerbrug og kvægavl. De udgør ca. 100.000, men er underopdelt i en række mindre grupper med betydelige sproglige og kulturelle variationer - så meget, at man sine steder ikke forstår sproget, der tales i nabodalen.

Nuristanernes oprindelse har været lidt af et mysterium for forskere, og man har endnu ikke nogen sikker viden på dette felt. En skrøne siger, at nuristanerne skulle være efterkommere efter Alexander den Stores hær.

Nuristan blev først underlagt den afghanske kongemagt i slutningen af forrige århundrede - og først på dette sene tidspunkt blev nuristanerne omvendt til Islam.

Andre etniske grupper

Foruden de ovenfor omtalte etniske grupper findes et antal mindre grupper spredt ud over landet. Blandt disse er:

Kirghizere, aimaqere, arabere, hinduer, sikher, qizelbash.

Den sidste jøde skulle ifølge avisartikler have forladt Afghanistan i 1999.

Baggrunden for situationen i Afghanistan omkring år 2000

Der har været krig i Afghanistan siden 1979.

I løbet af halvfjerdserne oplevede man en stigende utilfredshed blandt den afghanske befolkning. En fejlslagen høst og hungersnød var blandt årsagerne.

Blandt de intellektuelle i universitetsmiljøet i Kabul var man i øvrigt bekymret over mangel på udvikling af den offentlige administration. En begyndende arbejdsløshed blandt de universitetsuddannede medvirkede til, at man i stigende grad lod sig inspirere af marxistiske og maoistiske idéer.

I april 1978 blev præsident Daoud styrtet ved et kommunistisk kup støttet af venstreorienterede officerer i hæren.

Den nye kommunistiske regering havde blandt andet som sit projekt at omfordele jorden, så de mange fattige bønder kunne få mere jord. Jordreformerne var imidlertid i opposition til den islamiske arvelovgivning, der godt kan legitimere forskelle i omfanget af besiddelser.

Konsekvensen blev, at religiøse ledere og stammeledere forenede sig mod regeringen.

De mange jordløse bakkede naturligvis op om oprøret, der jo kunne legitimeres ved både islam og tradition.

Efterhånden som oprørerne truede med at overvinde regeringsstyrkerne, blev de interne problemer mellem de to fraktioner i kommunistpartiet større.

På trods af den kommunistiske ideologis fokus på alle menneskers ligeværd blev partiet delt i forhold til etnisk tilhørsforhold snarere end i forhold til politiske meningsforskelle.

For at undgå, at det kommunistiske Afghanistan skulle kollapse, invaderede Sovjetunionen i 1979 landet.

Nu fulgte 10 års sovjetinvasion og en ekstremt grusom krig.

Sovjettropperne og de afghanske kommunister havde kontrollen med de større byer, mens oprørerne havde kontrollen med landområderne.

Oprørerne ville ofte angribe kommunisterne om natten i små overraskelsesangreb. Regeringstropperne hævned sig ved at minere oprørsstierne i bjergene, forgifte vandkanaler og kaste - miner forklædt som kuglepennene - ud over landsbyerne.

I løbet af krigen flygtede omkring 4-5 millioner afghanere til udlandet; de fleste til nabolandene Iran og Pakistan.

Yderligere 1-2 millioner afghanere flygtede til andre områder af landet.

De mest uddannede afghanere flygtede til USA, Canada, Tyskland og Australien. I disse vestlige lande stod dørene altid åbne for læger, tandlæger, ingeniører og universitetslektorer.

Mange uddannede kommunistiske afghanere flygtede dog også til Sovjetunionen, hvor de blev betragtet som kommunistiske kammerater.

Man regner med at op mod 1½ million mennesker døde på grund af krigen.

De sovjetiske soldater levede ofte under forfærdelige vilkår – mange solgte deres udrustning for at kunne købe lidt mad. De fleste hadede at udkæmpe denne krig mod en befolkning, de ikke kendte. Der døde omkring 15.000 sovjetiske soldater i Afghanistan.

Oprørshæren var styret fra Pakistan, hvor en lang række kommandanter oprettede politiske partier, som så hvervede soldater i flygtningelejrene i grænseområderne. Overordnet blev modstandskampen koordineret af den pakistanske efterretningstjeneste ISI og CIA.

I midten af firserne besluttede CIA så at sende stinger-missiler til oprørsgupperne - de såkaldte mujahediner – hellige krigere.

De varmesøgende missiler viste sig at være særdeles velegnede til at bekæmpe de sovjetiske kamphelikoptere, der indtil da havde kunnet terrorisere oprørsgupperne fra luften. Og missilerne blev et vendepunkt i krigen.

Krigen kostede Sovjetunionen enorme ressourcer, og i forbindelse med perestrojka og glasnost besluttede Gorbatsjov at trække Sovjetunionen ud af Afghanistan i 1989.

I Afghanistan fortsatte krigen mellem den svækkede kommunistregering og oprørsgupperne, der begyndte at bekæmpe hinanden indbyrdes i forventning om, at netop deres oprørsparti ville kunne vinde regeringen, når kommunisterne endelig ville falde i Kabul.

På grund af disse indbyrdes stridigheder, og en formindsket støtte fra USA og Saudi-Arabien, kunne kommunisterne holde stand i Kabul fra 89-92. Herefter tilfaldt hovedstaden så endelig oprørerne, der straks begyndte at bekribe hinanden i forskellige skiftende konstellationer.

Et gennemgående mønster var dog, at hovedfjenderne var tadjikkernes gruppe under ledelse af kommandanten Massoud og en pashtungruppering under ledelse af Hekmatyar.

Hazaraerne og usbekerne skiftede ofte side i denne borgerkrig, som primært udkæmpedes omkring Kabul.

Resultatet var, at hovedstaden - et af de eneste områder i landet, der havde klaret sig uskadt gennem sovjetinvasionen - blev ødelagt.

I resten af landet udbredte der sig en generel lovløshed. Lokale kommandører terroriserede befolkningen med voldsomme afgifter på handel, med røverier og kidnapninger.

Travlt optaget af krigen omkring Kabul kunne de overordnede hærledere ikke stille noget op overfor deres underordnede kommandanter.

Som et resultat af denne lovløshed blev en ny milits med navnet Taleban oprettet. Taleban er arabisk og betyder religiøse studenter. Med et fundament af unge mænd fra koranskoler i flygtningelejrene i Pakistan, lykkedes det i 94 bevægelsen at erobre kontrollen med den sydlige by Kandahar. Bevægelsen indførte straks lov og orden, og henrettede den berygtede lokale kommandant. Med sit stærke fokus på koranen lovede militsen at bekæmpe lovløsheden. Da talebanernes unge krigere samtidig opretholdt en høj moral og virkede ubestikkelige blev bevægelsen hilst velkommen i det sydlige Afghanistan. Talebanerne var næsten alle pashtunere og deres strenge fortolkning af koranen passede fint med den pashtunske tradition, Pashtunwali.

Mange unge pashtunere sluttede sig til den religiøse og lovlydige taleban-bevægelse og mange af kommandanterne fra de andre partier, blev købt eller truet til at slutte sig til den fremstormende milits.

En anden forklaring på bevægelsens succes synes at være en massiv støtte fra Pakistan i form af penge og moderne pickup trucks, der viste sig at være yderst velegnede til hurtige overraskelsesangreb.

I efteråret 1996 lykkedes det Taleban at erobre hovedstaden Kabul.

Siden 1996 (frem til teksten blev forfattet i 2000) har Taliban erobret kontrollen med 85 % af landet – Det er kun den såkaldte Panjshir-dal, der stadig kontrolleres af Massouds tadjikkere.

Og her fortsætter kampene så stadig.

For udviklingen af den politiske udvikling i Afghanistan indtil 2009 se venligst **Afghansk tidslinje** s. 25-27 nedenfor.

En nyere opdatering kan findes i artiklen: "Konfliktens historie- Afghanistans nyere historie" på Udenrigsministeriets hjemmeside: <http://dkiafghanistan.um.dk/da/om-afghanistan-ny/Konfliktens%20historie/>

Afghanistan i en regional sammenhæng

Når der nu har været krig i Afghanistan siden 1979, så kunne man forledes til at tro at afghanerne er et specielt krigerisk folkefærd. På trods af traditionens betoning af ære og hævn, er intet imidlertid mere forkert.

De fleste analytikere synes at være enige om, at den fortsatte tragedie skyldes fortsatte udenlandske interesser i afghanske affærer. Nødhjælpsarbejdere vurderer, at for hver 10 amerikanske dollar, der investeres i Afghanistan, er de 9 til våben og fortsat krigsførelse, mens kun 1 dollar går til genopbygning.

Det er en udbredt vurdering, at de kommandører, der fører krigen, fortsætter kampene for at kunne tjene penge til at udbetale løn til deres soldater og derved opretholde deres personlige magt og prestige.

Men hvilke interesser har udlandet så i Afghanistan?

USA:

Under kampen mod Sovjetunionen kunne USA bruge krigen i Afghanistan til at dræne Sovjetunionen for ressourcer. USA støttede derfor massivt oprørsgrupperne med penge, våben og træning.

Efter Sovjetunionens tilbagetrækning, mener man, at USA har været med til at støtte Taleban i de første år af bevægelsens levetid.

Ved at støtte Taleban kunne USA styrke Pakistans regionale indflydelse på bekostning af ærkefjenden Iran. Da Pakistan traditionelt set har været en god allieret af USA, synes denne forklaring meget fornuftig. Ydermere kunne man håbe på en kæmpe kontrakt om opbygning af en olieledning fra Turkmenistan til Karachi i Pakistan. Denne ledning skulle gå gennem Afghanistan og indbringe milliarder af dollars til et amerikansk oliefirma.

Efter at Taleban imidlertid har givet ophold til den formodede terrorist Osama bin Laden, der tidligere kæmpede mod Sovjetunionen i Afghanistan, er forholdet mellem USA og Taleban imidlertid på nulpunktet.

Dette blev eksemplificeret, da amerikanerne i efteråret 98 sendte krydsermissiler mod formodede terrorist-træningslejre i Afghanistan.

Betydningsfulde kvinde- og menneskerettighedsgrupper i USA lægger endvidere pres på den amerikanske regering for at få lagt en hård kurs overfor Taleban. I efteråret 1999 fik USA (med støtte fra Rusland) indført en FN-resolution, der indefryser afghanske tilgodehavender i udlandet.

Rusland:

Efter tilbagetrækningen fra Afghanistan synes Ruslands regionale politik at have som hovedformål at holde islamiske ekstremister så langt fra russisk territorium som

muligt. Derfor er der meget, der tyder på, at russerne nu støtter deres tidligere hovedfjende Massoud, der synes mere moderat end Taleban.

Ved at holde krigen gående i Afghanistan undgår russerne også, at afghanerne begynder at involvere sig i Tadjikistan og eksempelvis Tjetjenien, hvor russerne allerede har massive problemer med islamiske oprørere.

I januar 2000 anerkendte emiratet Afghanistan (dengang under ledelse af Taleban), som det første land i verden de tjetjenske oprøreres regering i Tjetjenien.

Pakistan:

Pakistans hovedinteresse i Afghanistan er at sikre sig en loyal regering i Kabul.

En loyal regering er i pakistanske øjne en regering, der ikke tager grænsedragningen mellem Pakistan og Afghanistan op til diskussion.

Den kunstige grænse (den såkaldte Durrand-linje) markerede tidligere grænsen for den britiske indflydelse i Indien indtil 1947. Derfor skærer grænsen tværs gennem de pashtunske områder mellem Afghanistan og Pakistan. Tidligere nationalistiske regeringer i Afghanistan har gjort krav på disse pashtunske områder i Pakistan og har dermed gjort krav på pakistansk territorium.

En loyal regering i Kabul vil samtidig kunne begrænse det shiamuslimske Irans indflydelse og være en god støtte mod Indien i kampen om Kashmir.

Iran:

Iran forsøger at sikre sig maksimal indflydelse i Afghanistan ved hovedsageligt at støtte den shiamuslimske minoritet, hazaraerne. Derudover vil man med en ikke-pashtunsk regering i Kabul kunne begrænse pakistansk indflydelse. I en ikke-pashtunsk regering vil man i kraft af det persiske sprog også ganske naturligt orientere sig mod Iran.

En sådan regering ville være afhængig af hjælp udefra – hvis Iran kunne levere denne hjælp, kunne man også få garantier for indflydelse i afghansk politik.

Indien:

Støtter formodentlig nord-alliancen for at begrænse pakistansk indflydelse. I forbindelse med flykapringen af et indisk passagerfly, der blev fløjet til Kandahar i Sydafghanistan i december 1999, blev Talebans håndtering af affæren dog rost af den indiske regering. Talebans anerkendelse af de tjetjenske oprørere har dog igen kølet forholdet mellem Indien og Taleban. Indien hævder endvidere, at afghanske krigere kæmper sammen med pakistanske soldater og muslimske oprørere i Kashmir.

Turkmenistan:

Har begrænset indflydelse, men ønsker øjensynligt fred i Afghanistan, da man så ville kunne bygge en olieledning, der ville kunne skabe afsætning for de massive olieforekomster i Turkmenistan.

Det virker som om, at Turkmenistan primært tror på, at Taleban kan skabe denne fred.

Usbekistan:

Støtter usbekerne i Afghanistan. Den usbekiske general Dostum, spillede tidligere en væsentlig rolle i kampen mod Taleban. Det virker imidlertid som om, at han nu er ved at have udspillet sin rolle i landet.

Tadjikistan:

Landet er selv plaget af borgerkrig og lovløshed. Talebans hovedfjende, Ahmed Shah Massoud, har baser i landet. Herfra kan han så planlægge kampen mod Taleban. Tadjikkerne i Afghanistan og tadjikkerne i Tadjikistan deler det persiske sprog, men tilhører ikke en stamme, som pashtunerne gør det.

Kommentar:

På grund af disse nationalistiske interesser blandt nabolandene synes det desværre utænkeligt, at krigen kan løses, uden at man i selvsamme lande begynder at prioritere den afghanske befolknings velfærd højere end egne nationale interesser. Mange afghanerne føler derfor, at de er taberne i et større regionalt magtspil.

Forholdet mellem land og by

På landet:

Håndhævelsen af de mange regler, som Taleban-militsen har indført i Afghanistan, varierer meget i forskellige områder af landet. I de fleste landområder har lovene ikke medført reelle forandringer. På landet har man traditionelt levet meget i overensstemmelse med de talebanske påbud.

I landsbyen er der endvidere tradition for at de ældre mænd, selv træffer beslutninger i forhold til eventuelle interne problemer i landsbyen.

Det er derfor sjældent at bevægelsen indfinder sig i de afsides landsbyer.

For landbefolkningen har Taleban derfor hovedsagligt medført forbedret sikkerhed i forhold til transport af landbrugsprodukter til byerne.

Dog er der på landet en spirende utilfredshed med, at Taleban synes at modarbejde hjælpearbejde – specielt i forhold til undervisning af piger.

I byen:

De større byer – hovedsagligt Kabul, Herat og Mazar-i-Sharif - har traditionelt været meget mere liberale end de pashtunske landområder.

Under kommunismen oplevede man i de større byer, at kvinder og mænd officielt blev ligestillet.

Kvinder gik i vestligt tøj og bar make-up (se de ældre modeblade i Afghanistan B-samlingen), kvinder arbejdede i offentlige stillinger og læste på universitetet - i samme klasser som mændene (se billedserierne).

I byerne kunne man se vovede indiske kærlighedsfilm i biograferne, og i enkelte tilfælde blev kærlighedsægteskaber endog accepteret.

I byen blev landbefolkningen opfattet som værende lidt primitiv og simpel, og i 30'erne forsøgte kongen endog at forbyde traditionel beklædning i byen.

For landbefolkningen synes byen til gengæld at være et eksempel på dekadence og sædernes forfald.

På denne baggrund giver det mening at opfatte taleban-bevægelsens hårde kurs mod bybefolkningen som en form for hævn for den ringeagt, deres leveform har været genstand for i byen.

Med den brutale fremfærd i specielt Kabul, siger man i én eller anden forstand tak for sidst for de ydmygelser, som bønderne tidligere har følt sig udsat for.

Det spiller naturligvis også ind, at bybefolkningen i langt højere grad støttede kommunisterne end landbefolkningen.

Den brutale fremfærd medfører dog blot et forstærket had til bevægelsen blandt bybefolkningen.

I byen reagerer man eksempelvis ved at lave vittigheder om nye love, som Taleban efter sigende skulle have fundet på.

Under undertegnedes ophold i Kabul i 1998, blev jeg eksempelvis bildt ind, at Taleban havde påbudt landmænd, at de skulle sørge for, at deres æsler bar bukser, som skjulte dyrenes kønsorganer.

Selv om påbuddet var en vittighed, vidner episoden om, hvor latterlig Talebans politik tager sig ud blandt byboere.

Resultatet af talebanernes kompromisløse stil i byen har derfor været forøgede lidelser for bybefolkningen – i ekstremt høj grad blandt kvinderne i byen – og et deraf følgende had til talebanerne.

Hadet er naturligvis særligt stærkt blandt ikke-pashtunere, der ofte mistænkes for spionage og diskrimineres på anden vis.

Hjælpearbejdet:

I 1990'erne var de eneste vesterlændinge i Afghanistan stort set hjælpearbejdere og en lille håndfuld journalister.

Hjælpearbejdet udføres af en lang række forskellige organisationer, der arbejder ud fra en mængde forskellige principper og idéer. FN forsøger i et begrænset omfang at koordinere hjælpeaktiviteterne og står for uddeling af akut nødhjælp.

Hjælpearbejdet fokuserer på fødevarer, sygdomsbekæmpelse, landbrug, vejkonstruktion, vandforsyning og skolebyggeri.

Generelt forsøger hjælpearbejderne at være neutrale i forhold til politiske anliggender, men Talebans menneskefjendske politik har flere gange resulteret i uoverensstemmelser med myndigheder. På lokalplan er det dog ofte lykkedes for hjælpearbejdere at forhandle aftaler med lokale kommandører, der således ender med at se gennem fingre med drift af eksempelvis pigeskoler, selv om de officielt ikke accepteres af bevægelsen.

Kultur

Den afghanske kultur er domineret af religionen og stammetraditionen. Naturligvis påvirkes kulturen løbende af andre videnssystemer. Det giver selvfølgelig ikke mening, at henhøre konkrete handlinger til bestemte videnstraditioner. Alligevel kan det være perspektiverende for forståelsen af den daglige praksis, at beskrive videnstraditioner som abstrakte systemer.

Islam

Islam er beskrevet udførligt og selvstændigt i teksten **Islam i Afghanistan** af Gorm Pedersen og Asta Olesen (1980), som findes i lånermappen. UNESCO Samlingen Afghanistan A handler mere specifikt om islam i Afghanistan.

Kommentar til materialet (Kristian Dall 2000):

Materialet dækker stadig forholdene i Afghanistan, selv om forventningen om, at øget skolegang vil modificere forståelsen af religion og folketro, ikke er blevet indfriet på grund af krigene.

Endvidere må man bemærke, at Taleban, med den meget korannære fortolkning af islam, skriver sig ind i en tradition, der står i opposition til folketro og sufisme.

Pashtunwali:

Som begrundelse for handling finder vi ved siden af islam også stammetraditionen. De fleste etniske grupper i Afghanistan bekender sig grundlæggende til de samme adfærdsnormer, som er angivet i den pashtunske tradition, pashtunwali.

Pashtunwali betyder "at følge pashtu", der er navnet på det pashtunske sprog, men også betyder "at følge den rette vej".

Pashtunwali udgør derfor de regler, man skal overholde for at følge den rette vej.

Det helt centrale begreb i pashtunwali er ære – og ære er noget, som kun mænd kan have.

En mands ære er nemlig funderet i hans evne til at beskytte sin jord og den ærbarhed, samt de kvinder, han har ansvaret for, er i besiddelse af.

Hvis æren krænkes skal manden eliminere årsagen til krænkelsen for at kunne genoprette sin ære.

Som et led i beskyttelsen af kvindens ærbarhed (**namues**), skal hun bære en dragt (**burka**), der fuldstændig dækker hendes krop og ansigt, når hun færdes offentligt (det gælder dog ikke, hvis hun eksempelvis skal hjælpe til med markarbejdet).

Derudover skal hun fortrinsvis færdes bag de høje mure, der omgiver hjemmet.

Dette regelsæt for kvinders færden hedder '**pardah**'.

Kvinden skal leve i pardah, der altså betyder beskyttelse eller tildækning.

Denne beskyttelse er både mod kvindens egne tilbøjeligheder (kvinder anses ikke for at have lige så meget viljestyrke som mænd) men også mod andre mænd.

I vestlige øjne er dette system groft undertrykkende – men man må samtidig huske på, at det også gør kvinden meget vigtig ved at tillægge hende betydningen for mandens og familiens ære.

Ærekrænkelser forekommer således oftest i forbindelse med kvinder og jord.

En situation, som ofte er årsag til æreskrænkelser i Afghanistan, drejer sig om tyveri af jord. På grund af de muslimske arveregler (alle brødre arver lige meget af faderens jord - døtre arver halvt så meget som sønner (i Afghanistan arver døtre dog ingenting!)) vil jordstykkerne være delt af en række fætre efter blot to generationer. Således vil store marker efter forholdsvis kort tid blive inddelt i små og ineffektive havebrug. Når det sker, oplever man ofte, at fætre begynder at diskutere om rettighederne til bestemte jordstykker. Disse diskussioner kan hurtigt føre til æreskrænkelser, som kræver blodhævn.

Det pashtunske ord for fætter, '**taboor**', betyder således også fjende eller rival.

Hvis man ikke aktivt udviser vilje til at genoprette sin ære, mister man enhver anseelse og bliver regnet for en skamlet på klanens ære. En mand har derfor både en individuel ære og en andel i hele klanens ære, der igen har en andel i hele stammens ære. På stammeniveau kan ære krænkes, hvis repræsentanter (ældre betydningsfulde mænd – 'hvidskæggede') fra en klan fornærmes i en større forsamling af forskellige klanledere. Derved kan der opstå fjendskab mellem klanerne, som kan resultere i skyderier.

Foruden blodhævnen kan æren genoprettes ved, at landsbyens ældre mænd diskuterer sagen i et ældreråd (**jirga**) og anbefaler et forlig, der tilgodeser den krænkede part.

Ære handler dog ikke alene om hævn og mord. Et vigtigt element i pashtunwali er således også påbuddet om gæstfrihed. En pashtun kan vinde megen respekt og derved understøtte sin ære/anseelse ved at udvise gavmildhed.

Læs mere om pashtunwali i bogen 'Afghanistan og Taleban' som er vedlagt i samlingen (AFG.B 346).

Vestlig videnskab

Den grundlæggende tro, som gælder indenfor vestlig videnskab (vestlig kultur i det hele taget), handler om, at man først accepterer forklaringer, når de kan bevises.

Med forklaringer om atomer, molekyler og tyngdekraft, har man i vores del af verden udviklet en række teknologier, som vi kan fremstille ting med. Ting, som vi indretter vores verden med, selv om de færreste af os til fulde kan forklare de komplicerede processer, der får en bil til at køre, eller hvorfor penicillin kan kurere betændelse.

Vi ved bare, at bilen kan køre og at penicillin får betændelsen til at forsvinde.

Det ved man naturligvis også de fleste steder i Afghanistan.

Men på grund af de andre videnssystemer - traditionen og islam - er det sværere at have ubegrænset tillid til videnskaben.

Når piller eksempelvis virker, så er det for troende afghanere kun fordi Gud har besluttet, at de skal virke.

Hvor vi i Vesten ofte ser videnskaben som stående i modstrid med religionen, så bekræfter videnskaben egentlig kun Guds eksistens for afghanerne.

Det faktum, at videnskaben har medført en lang række avancerede teknologier i Vesten og ikke i muslimske lande, fortolkes som Guds prøvelse af de rettroende.

Gud har givet de vantro teknologien for at teste muslimernes rettroenhed.

Der har eksisteret universitet, militærakademi og ingeniørskole i Kabul fra 1930'erne indtil begyndelsen af 90'erne.

Her har mange af de afghanere, som arbejder for hjælpeorganisationerne, fået deres uddannelse.

Men også blandt disse veluddannede afghanere tror man på, at Gud kan forårsage mirakler.

Undertegnede oplevede under opholdet i Afghanistan i 1998, at uddannede afghanere forklarede, at en mand havde overlevet et år i en sammenstyrtet vandkanal, fordi Gud havde sørget for vand og mad. Og jeg er ganske overbevist om, at mine afghanske venner opfattede historien som pålydende.

Opsummerende kan man sige, at afghanerne i det store hele ikke opfatter noget modsætningsforhold mellem religion, tradition og videnskab.

Naturligvis er disse videnssystemer også så selvfølgelige, at afghanerne ikke tænker på, hvorfor de handler, som de gør. I forhold til almindelige praktiske gøremål (som eksempelvis at lappe et punkteret bildæk) er det mere en almindelig praktisk fornuft, som er baggrunden for, hvordan man håndterer problemet.

Afghansk tidslinje

Opdateret i 2011 af UNESCO Samlingerne, i særdeleshed studentermedhjælp Samir Yaqoubi

330-327 f. Kr.	Alexander den Store drager gennem Afghanistan på vej til Indien.
100-450 e. Kr.	Buddhistiske Kushan-imperium. Handelen mellem øst og vest intensiveres: Silkeruten går gennem Afghanistan.
ca. 700	Arabisk invasion. Islam spredes i Afghanistan.
977-1186	Ghaznavide-dynasti med erobringstogter mod Indien.
1155-1227	Djenghiz Khan's mongolske invasion.
1370-1405	Timur Lenk's mongolske invasion.
1500-1747	Det persiske Safavide og det indiske Moghul dynasti kæmper om det afghanske område.
1747	Ahmad Shah Durrani vælges til Amir af pashtun-stammerne.
1839-1842	Første anglo-afghanske krig. 16.500 mand fra den britisk-indiske hær dræbes under tilbagetoget fra Kabul.
1878-1880	Anden anglo-afghanske krig.
1880-1901	Amir Abdur Rahman på tronen.
1893	Durand-linjen bliver fastlagt som grænse mellem Afghanistan og Britisk Indien.
1901-1919	Amir Habibullah Khan
1919-1929	Kong Amanullah
1919	Tredje anglo-afghanske krig. Afghanistan vinder fuld selvstændighed.
1929	Kong Amanullah afsættes og 9 måneders borgerkrig følger.
1929-1933	Kong Nadir Shah.
1933-1973	Kong Zahir Shah.

Moesgaard Museum • UNESCO Samlingerne – Afghanistan B

1953-1963	Mohammad Daoud som premierminister.
1961-1963	Afghansk-pakistanske grænse lukket pga. stridigheder over Pashtunistan.
1964	Ny forfatning, der lægger rammerne for et parlamentarisk demokrati.
1964	Første parlamentsvalg.
1969	Andet parlamentsvalg.
1971-1972	Tørke, hvor flere hundrede tusinde folk dør.
1973-1978	Mohammad Daoud styrter kongen ved et kup og udnævner Afghanistan til republik med sig selv som præsident.
1978	Præsident Daoud afsættes ved et kup (aprilrevolutionen) og det socialistiske Afghanske Demokratiske Folkeparti tager magten med Noor Mohammed Taraki som præsident
1979	September. Taraki trækker sig tilbage og dør kort efter. Hafizullah Amin bliver den anden præsident i Afghanistan i perioden med den socialistiske Demokratiske Republik. Hafizullah Amin var uddannet i USA, men vendte tilbage til Afghanistan for at tage del i ledelsen af det Demokratiske Folkeparti.
1979-89	Sovjetunionen sender troppestyrker til Afghanistan. Det bliver indledningen til ti års brutal krig mellem sovjetstyrkerne og den afghanske regeringshær på den ene side og de afghanske mujahedinere (hellige krigere) på den anden.
1979	Hafizullah Amin henrettes og Babrak Karmal indsættes som præsident.
1986	Karmal afløses af Mohamad Najibullah som Afghanistans præsident. Najibullah har tidligere været chef for det forhadte hemmelige politi 'Khad'.
1989	De sidste sovjetiske styrker forlader Afghanistan. Kampen mellem regeringsstyrkerne og mujahedinerne fortsætter.
1992	April - Najibullah træder tilbage og overlader regeringen til en overgangsregering under ledelse af Sibghatullah Al-Mojaddedi, som var professor i islamiske studier ved universitet i Kabul, og som tidligere havde været fængslet for

- sine anti-sovjetiske aktiviteter. Najibullah søger herefter tilflugt i FN's bygninger i Kabul. Det kommunistiske styre er besejret.
- 1992-96 De tidligere allierede mujahedin-partier begynder at bekæmpe hinanden for at få magten i Kabul. Kampene får i stigende grad et etnisk præg. Tadjikkerne er under ledelse af Ahmed Shah Massoud. Pashtunerne ledes af Hekmatyar. Usbekerne og resterne af den tidligere regeringshær anføres af Dostum, mens hazaraerne selv var indbyrdes splittede. Hovedmodstanderne i denne 'kampen om Kabul' forblev Hekmatyar og Massoud, mens Dostum og hazaraerne skiftede side flere gange.
- 1992 Juli - Mojaddedi træder tilbage og overdrager magten til lederen af Jamiat-i Islami, Burhanuddin Rabbani. Jamiat-i Islami er et islamisk politisk parti, som var den mest aktive mujahedin-gruppe i krigen mod Sovjet. De fleste i partiet er etniske tadjikker. Udover Rabbani er et andet ledende medlem af partiet Ahmed Shah Massoud, der bliver forsvarsminister og dermed kontrollerer de militære styrker.
- 1994-1996 Taleban-bevægelsen erobrer kontrollen med byen Kandahar i det sydlige Afghanistan.
- 1994-1997 Taleban-bevægelsen erobrer kontrollen med en række af landets sydlige provinser. Mange steder bliver bevægelsens unge krigere mødt som befriere. Ofte lykkedes det bevægelsen at overtage magten uden kamp, da lokale kommandører enten trues eller købes til loyalitet mod bevægelsen. I Kabul forener de tidligere fjender Massoud og Hekmatyar sig i en alliance mod Taleban.
- 1995-2001 Mullah Mohammad Omar er leder af Taleban og leder af landet.
- 1996 September – Det lykkes Taleban at erobre både Jalalabad og Kabul i løbet af kun tre uger. Hekmatyar har hermed foreløbigt udspillet sin rolle i kampen om Afghanistan. Med sine traditionelle magtbaser kontrolleret af Taleban søger han så vidt vides i eksil i Iran. Massoud søger tilbage til sin traditionelle magtbase i Pansjir-dalen og Dostum flytter sit hovedkvarter til Mazar-i-Sharif. Massoud og Dostum forbliver i den Nordlige Alliance mod Taleban.

Moesgaard Museum • UNESCO Samlingerne – Afghanistan B

- 1997 Maj - Dostums næstkommanderende, Abdul Malik, skifter side til fordel for Taleban, der derefter kan overtage kontrollen med Mazar i Sharif. Fire dage senere skifter Maliks loyalitet dog igen side til fordel for Dostum. Derefter overrumpler Taleban-styrkerne af Maliks og Dostums styrker og af utilfredse civile beboere i byen. Man mener, at op mod to tusinde Taleban-soldater bliver slået ihjel.
- 1998 August - Taleban generobrer Mazar-i-Sharif. I forbindelse med erobringen bliver omkring 4000-5000 mennesker dræbt af Taleban i tilfældige nedskydninger og ved regulære massakrer. Hovedparten af de dræbte er hazaraer. Hazaraerne formodes af Taleban at have været meget aktive i drabene på Taleban-soldater i 1997.
- 2000 Jan. - ca. 90 % af Afghanistans territorium kontrolleres af Taleban. Den eneste regulære modstander af Taleban er Massoud, der holder til i Pansjir-dalen. Der kæmpes fortsat ved frontafsnit omkring Pansjir-dalen og i de omkringliggende dalområder.
- 2001 Massoud dræbes af Taleban 9. september. To dage senere udføres angrebet på World Trade Centre i New York, som Osama bin Laden og hans al-Qaeda bevægelse tager ansvaret for. Man mener, at bin Laden skjuler sig i Afghanistan. I oktober angribes Afghanistan af en international koalition under ledelse af USA, i forsøget på at finde Osama bin Laden og uskadeliggøre både al-Qaeda og Taleban. Det bliver begyndelsen på mange års international krig i Afghanistan.
- 2001-2002 Hamid Karzai indsættes af USA som overgangsleder. Karzai er leder af en gruppe der bekæmper Taleban - med USA's hjælp.
- 2002-2004 Hamid Karzai er leder af en overgangsregering.
- 2004-2009 Hamid Karzai vælges som præsident ved det første folkelige valg i Afghanistan efter årtiers krig. Mange er optimistiske omkring Afghanistans nye situation som et frit land, og mange flygtninge vender tilbage ikke mindst fra nabolandene. Regeringsfjendtlige grupper som Taleban og al-Qaeda er mindre aktive i begyndelsen af denne periode, men fra cirka 2006 stiger deres terrorvirksomhed igen.

2009

Hamid Karzai genvælges som præsident for en ny periode indtil 2014, men samtidig er Taleban og al-Qaeda aktive i alle dele af Afghanistan.

Interview med Mohammed Younus

Kristian Dall (1998)

Interview med Mohammed Younus, der er ingeniør og arbejder for den danske hjælpeorganisation, DACAAR (Danish Committee for Aid to Afghan Refugees).

April måned 1998 har netop meldt sin ankomst. Vinteren er ved at være forbi i den lille afghanske landsby Deh Hamza. Den danske hjælpeorganisation DACAAR er så småt ved at genoptage det stort anlagte landbrugsprojekt efter vinterpausen.

Jeg sidder i organisationens nyligt opførte personale-hus sammen med den afghanske ingeniør Mohammed Younus og nyder en varm kop te. Som så ofte før fortæller han historien om landets mange problemer.

Værelset vi sidder i er spartansk udstyret med et gammelt skrivebord, en plasticstol og to drømmesenge, som ingeniørerne kan sove på, når de i flere uger ad gangen arbejder udstationeret i landsbyen.

Væggene er lerklinede (som resten af huset) og den varme te får dugdråberne til at sætte sig på vinduerne. Der hænger et stort kort over lokalområdet på væggen.

Yonus ser sig om i værelset og kommenterer:

"I Afghanistan er der ikke 1 ud af hver 100 mennesker, der har så fint et værelse, mens I i Europa og USA ikke engang lader jeres dyr bo sådan"

Det er næsten en nationalsport i Afghanistan at overdrive. Jeg siger dog ingenting, for der er alt for megen sandhed i hans udtalelse til, at det er morsomt.

Da en 12-årig dreng kommer med endnu en kande te, fortsætter Yonus:

"Jeg bliver gammel, når jeg tænker på, at denne dreng sikkert er sulten døgnet rundt og passer kvæg i stedet for at gå i skole".

Yonus fik selv sin eksamen ved landbrugsskolen i Kabul i 1984.

Dengang var hovedstaden kontrolleret af Sovjetunionen og de afghanske kommunister. Her mærkede man ikke meget til den voldsomme borgerkrig, der herskede i resten af landet.

"Før 1978, hvor kommunisterne i april måned kuppede præsidenten, kunne alle dem, som bestod deres eksamen ved universitetet, få et stipendium til fortsatte studier i udlandet, efter blot at have arbejdet to år for regeringen. Efter den kommunistiske magtovertagelse eksisterede denne mulighed fortsat, men nu kunne man dog kun studere i andre østlande.

Jeg arbejdede to år for regeringen, men nåede aldrig at få et stipendium til udlandsstudier på grund af krigen".

Yonus ser træt ud, da han fortsætter:

"Dengang jeg arbejdede for regeringen, tjente jeg 3000 afghani (møntfoden i Afghanistan) om måneden. Det kunne jeg forsørge min familie for og samtidig spare 200 afghani op hver måned. Og så havde vi alligevel råd til at spise kød en gang ugentligt.

Nu tjener jeg 5 millioner afghani om måneden (ca. 1000 kr.) og har aldrig råd til kød"

Krigen har medført en enorm inflation, hvilket bevirker, at importerede varer bliver dyrere. Samtidig gør forsyningsproblemer, at efterspørgslen på en del varer, er større end udbuddet. Derfor stiger priserne. Og selv om Yonus tjener det 4-dobbelte af eksempelvis en daglejer, så har han svært ved at få økonomien til at hænge sammen.

Jeg tier. Yonus kigger længe ud gennem de duggede ruder, og han fortsætter uden at dreje hovedet:

"Hvis jeg havde penge, så ville jeg rejse væk i morgen for at få al elendigheden på afstand.

Og tænk sig, at FN har regnet ud, at Afghanistan er så velegnet til landbrug, at landet burde kunne brødføde 200 millioner mennesker".

Der bor 20 millioner mennesker i landet, og mange af dem er afhængige af direkte nødhjælp for at kunne overleve.

Yonus fortsætter:

"Andre steder tænker folk på, hvordan de kan skaffe sig en bedre fremtid. Her er det eneste folk bekymrer sig om, hvordan de skal blive mætte i morgen!"

Inden vi stopper samtalen, imødegår Yonus eventuelle bemærkninger, om den uspolerede skønhed som landet har bevaret, ved aldrig at være blevet moderniseret:

"Chefen for CARE (en anden international organisation, der arbejder i Afghanistan), hvor jeg arbejdede før, plejede at sige, at Afghanistan havde en fantastisk frisk luft. Men til det, vil jeg bare svare:" Hvad nytter det, når man ikke bliver mæt af den!"

Børns dagligdag

I samlingen er vedlagt eksempler på børns legetøj og på genstande, der fortæller om børns arbejde.

I billedserien om flygtningeliv er det endvidere muligt at se, hvordan drenge i 6-12 års-alderen arbejder med tæppefremstilling i nærheden af flygtningelejrene i Peshawar.

En enkel billedtekst i serien om den danske hjælpeorganisation, DACAAR, fortæller lidt om Fazl Ahmad, der er 18 år og arbejder som portner.

I billedserien om 'Vinter i en afghansk landsby' er der endvidere mulighed for at se fotografier af børn, der spiller mølle med småsten og cigaretskodder. De ældre børn spiller volleyball i udkanten af landsbyen.

På de følgende sider er angivet et dagsskema for henholdsvis drenge og piger. Skemaet viser, hvordan en dag kunne foregå i landsbyen.

I lånermappen findes der en beskrivelse af nogle pashtunske børnelege. Måske kan læreren hjælpe med at oversættelse den engelske tekst, så klassen selv kan prøve de pashtunske lege.

11-årig dreng i Deh Hamza:

Vinter:

Solopgang: Vasker sig / bøn.

7-8.30: I moskeen: koranlæsning (se sekvens i "Mændene i Deh Hamza").

8.30: Morgenmad: te og brød.

9 - 12: Skole i nabolandsbyen.

12- 12.30: Vasker sig og beder bøn / spiser middagsmad.

12.30 - 14: Passer 9 får og 6 lam. (fodring etc.).

Vasker sig og beder bøn. Læser lektier og leger (rundbold, drageflyvning, skyder småfugle med slynge eller slangebøsse, spiller med nødder). De ældre drenge går på jagt eller spiller volleyball.

19.30: Vasker sig og beder bøn / spiser aftensmad.

19.30 - 21.30: Læser lektier /varter faderen og eventuelle gæster op.

Solnedgang: Vasker sig og beder bøn.

21.30: Går i seng.

Sommer:

Solopgang: Vasker sig / bøn.

7-8.30: I moskeen: Koranlæsning.

8.30: Morgenmad.

9 - 12: Hjælper faderen med markarbejdet, høster græs til vinterfoder/brændsel.

12- 12.30: Vasker sig og beder bøn / spiser middagsmad.

12.30 - 14: Hjælper fortsat med at gå til hånde eller leger (Fårene passes af en hyrde).

14-19: Vasker sig og beder bøn. Leger / hjælper til med markarbejdet.

19.30: Vasker sig og beder bøn / spiser aftensmad.

19.30 - 21.30: Varter faderen og eventuelle gæster op.

Solnedgang: Vasker sig og beder bøn

21.30: Går i seng.

11-årig pige i Deh Hamza:

Vinter:

Solopgang: Vasker sig / bøn.

7-8.30: I moskeen: koranlæsning (se sekvens i "Mændene i Deh Hamza").

Moesgaard Museum • UNESCO Samlingerne – Afghanistan B

- 8.30: Hjælper moderen med morgenmad: te og brød /spiser morgenmad
- 9 - 12: Hjælper moderen med husholdningen: Passer små søskende, tøjvask, rengøring, madlavning.
- 12- 12.30: Vasker sig og beder bøn / forbereder middagsmad /spiser middagsmad.
- 12.30 - 14: Hjælper eventuelt til med at passe får / hjælper fortsat med husholdning
- 14-19: Vasker sig og beder bøn. Hjælper fortsat moderen / leger (hinker) / kigger på afstand på drengenes leg
- Vasker sig og beder bøn / forbereder aftensmad / spiser aftensmad
- 19.30 - 21.30: Tager af bordet / laver te / vasker op
- Solnedgang: Vasker sig og beder bøn.
- 21.30: Går i seng.
- Sommer:**
- Solopgang: Vasker sig / bøn.
- 7-8.30: I moskeen: Koranlæsning.
- 8.30: Hjælper moderen med morgenmad: te og brød /spiser morgenmad.
- 9 - 12: Hjælper moderen med husholdningen: Passer små søskende, tøjvask, rengøring, madlavning.
- 12- 12.30: Vasker sig og beder bøn / forbereder middagsmad /spiser middagsmad
- 12.30 - 14: Hjælper eventuelt til med at passe får / hjælper fortsat med husholdningen.

Moesgaard Museum • UNESCO Samlingerne – Afghanistan B

- 14-19: Vasker sig og beder bøn. Hjælper fortsat moderen / leger (hinker) / kigger på drengenes leg.
- 19.30: Vasker sig og beder bøn / forbereder aftensmad / spiser aftensmad
- 19.30 - 21.30: Tager af bordet / laver te / vasker op
- Solnedgang: Vasker sig og beder bøn.
- 21.30: Går i seng.

Det afghanske køkken

Generelt:

De fleste afghanere opfatter kød som en guds gave til mennesket. Det var således et tilbagevendende problem for Hans Christian Jacobsen, der var fotograf under indsamlingsprojektet, at skulle forklare at han ikke spiste kød. Da det var helt umuligt at få lokalbefolkningen til at forstå, at han ikke kunne *lide* kød, forsøgte han at forklare, at han ikke kunne *tåle* kød. Denne forklaring lød dog heller ikke plausibel for vores værter. De opfattede Hans Christian som værende syg, og opfordrede ham derfor i endnu højere grad til at spise kød, som menes at give fornyede kræfter. Foruden fjerkræ, kalv, okse, får og lam spiser man ænder og eventuelt andet vildt såsom harer og kaniner. Derudover byder floder og vandløb sine steder på muligheder for frisk fisk.

Som grundelement i det afghanske køkken finder vi det rektangulære naan brød eller det cirkelformede og meget flade og sprøde chiapati brød. Begge typer brød er lavet af hvede.

Ved mere festlige lejligheder er brødet suppleret med kartofler og ris.

Som tilbehør i øvrigt findes hjemmelavet yoghurt og kogt spinat.

Derudover serveres ofte forårsløg, kinaradisser og frisk chili i små separate skåle.

I hjemmet er det altid kvinden, der står for madlavningen. Hvis hun har døtre eller svigerdøtre, vil hun have en mere overordnet rolle i forhold til at uddelegere og koordinere opgaverne.

På restauranter og ved grillstederne i bazaren er det derimod altid mænd, der laver maden.

Krydderier:

Krydderierne i det afghanske køkken er fortrinsvis salt og chilipeber (der serveres i salt- og peberbøsserne), spidskommen, kardemomme, sort peber og kanel.

Morgenmåltidet:

Som oftest består morgenmåltidet alene af brød og the (og eventuelt småkager).

Ved festlige lejligheder og blandt mere velhavende afghanere serveres der dog også spejlæg til morgenmåltidet.

Middagsmåltidet:

Middagsmåltidet er ofte baseret på levninger fra dagen før. Det kan enten bestå af en brødsuppe kogt op på resterne af gårsdagens brød. Som tilbehør vil der være lidt koldt kød, forårsløg og en kinaradisse.

Hvis ikke middagsmåltidet er baseret på levninger, så serveres de samme retter som til aften.

Aftensmåltidet:

Aftensmåltidet er det vigtigste for afghanerne.

Nu er familien igen samlet efter dagens gøremål (hvis der er gæster spiser konen dog i køkkenet!).

Hvis husholdningsbudgettet muliggør det, er det således til aftensmåltidet, at man vil servere kødretterne.

Som eksempel på sådanne afghanske kødretter har vi nedenfor oversat tre afghanske opskrifter.

Desserter og mellemmåltider:

Som dessert serveres gerne egnens frugt: æbler, appelsin eller banan.

Til theen spiser man forskellige typer nødder og rosiner kombineret med sukkerslik.

Efter theen afsluttes pausen med at tobaksbrugerne indtager deres tobak (snustobak, cigaretter eller en sjældent gang en vandpipe).

Kager spises kun meget sjældent. Det meste bagværk indeholder pistacie og nødder.

Måltidets forløb:

Inden måltidet vaskes og tørres hænderne. Det foregår ved at den tilstedeværende mand (hvis det er et herreselskab) fra værtsfamilien med mindst social prestige (i forhold til alder eller anseelse) vil gå rundt med et vaskefad, en kande med vand og et håndklæde over den ene arm.

Man sætter sig omkring den dug, der er rullet ud på gulvet. Man vil sætte sig, så den tilstedeværende med mest prestige vil sidde længst fra døren på de bedste puder.

Inden man får sig sat omkring dugen, vil der ofte foregå en række diskussioner om, hvem der skal sidde hvor. Ved at opfordre andre til at sætte sig på den plads længere fra døren, som man selv er nærmest, udviser man ærbødighed og anerkender sin sidemand som ligemand.

Som oftest vil diskussionerne dog ende med, at man får sig sat således at placeringen tydeligt afspejler det sociale hierarki i gruppen.

Tættest ved døren vil 'håndvaskeren' være placeret. Han vil så under måltidet skulle sørge for at hente mere mad og vand. Efter måltidet vil han igen skulle gå rundt med vaskefadet og sidenhen sørge for at servere dessert, te og slik.

Under måltidet spiser de tilstedeværende med højre hånd af de fælles fade.

I hjemmet foregår måltiderne naturligvis mere afslappet - selv om det naturligvis er kvinden og børnene, der skal sørge for manden.

Information om afghansk madlavning i øvrigt:

Hvis man har interesse i at afprøve det afghanske køkken, kan man finde tre opskrifter på kødretter i lånermappen under *aktiviteter* faneblad 6.

Endvidere er der mulighed for at finde flere opskrifter i den vedlagte bog **Afghan Cookery** (AFG. B 356). Bogen er på engelsk men forholdsvis let læst. Selv om den er fra 1972, så er opskrifterne stadig gældende. Den indeholder - foruden opskrifter på flere kødretter - også anvisninger på bagning af det afghanske brød samt kageopskrifter.

Hvis det heller ikke skulle være nok, så søg mere information om afghansk kogekunst på www.afghancooking.net – som foruden opskrifter er en blog om kulturelle forhold i Afghanistan generelt.